

Kiemelt érdeme a kötetnek, hogy nemcsak egy-egy jelvény leírását tartotta feladatának. Hermann Attila és Szanyi Miklós minden, általuk felkutatott változatot igyekezett bemutatni – képen és szövegben egyaránt. Még a hátoldalakra, az ott látható cégjelzésre vagy mesterjegyre, továbbá a rögzíthetőség módozatainak variációira is kiterjedt a szerzők figyelme.

A sok száz fényképet nézegetve, óhatatlanul adódik a játékos kérdés: melyik lehetett a korszak – a Nagy Háború – legszebb jelvénye? Az *Érdekes Újság* 1917. évi 35. számának a kötetben közölt címlapja az egyes honvédek Berán Lajos tervezte, Erzsébet királyné portréjával díszített ovális ki-tűzőjéről írta, hogy ez „a legszebb sapkajelvény”. Noha Berán ihletett alkotása vitán felül a legszebb jelvények közé tartozik, bizonyára minden olvasó megtalálja a könyvben a maga szívéhez legköze-lebb álló kis alkotást...

A tipográfiailag is igényes megjelenésű kötetet Horváth László kiemelkedő minőségű fényképei illusztrálják. Az egyes jelvények képei mellett, kétszázötven archív-, illetve műtárgyfotó található a kötetben. Ez utóbbiak a szerzők által gyűjtött, katonákról készített fényképek, valamint korabeli képes- és levelezőlapok, amelyek érdekes adalékokkal szolgálnak az alakulatjelvények használati módjáról és a katonai viselettörténet alakulásáról.

A tudományos szintű alaposítással szerkesztett könyvet mindenhol lábjegyzetek kísérik. A záró részben irodalomjegyzék, továbbá a jelvényeket tervező művészek, illetve a gyártó cégek felsoro-lása található. A kiadvány az első világháborúval foglalkozó hadtörténeti témakör jelentős hazai alapműve, amelyet a gyűjtők és a szakirodalom iránt érdeklődők bizonyan sok éven át forgatnak majd. A hátoldalon olvasható ígéret szerint a kiadványt hamarosan követi a magyarországi sorozású lovassági, majd tüzérségi egységek sapkajelvényeit feldolgozó önálló kötet.

Prohászka László

ANTONINO ZARCONI – ALDO A. MOLA (SZERK.)

RELAZIONE DELLA COMMISSIONE D'INCHIESTA

R. Decreto 12 gennaio 1918 n. 35.

Dall'Isonzo al Piave. 24 ottobre – 9 novembre 1917

*(Stato Maggiore dell'Esercito–Ufficio Storico, Roma, 2014. I–II. k. L+376, 579 o.
ISBN: 978-88-909200-8-0)*

A világháborús centenáriumi alkalmat biztosított, hogy az olasz hadtörténelem egyik legnagyobb vereségét, a caporettoi áttörést vizsgáló bizottság jegyzőkönyvét az első kiadásától eltelt 95 év után újra elérhetővé váljon. A caporettoi események jelentősége közismert, az viszont már kevésbé, hogy ennek az olasz nemzeti katasztrófának komoly katonapolitikai következményei is voltak. Az olasz hadseregben egészen addig kizárólag a „tévedhetetlen” főparancsnok, Luigi Cadorna viselte a felelősséget mindenért, és állandó ellenőrzés alatt tartotta alárendeltjeit. Cadorna számos érdeme mellett viszont voltak súlyos hibái is, és ezek közé tartozott, hogy nem ismerte az önkritikát, illetve a saját tévedhetetlenségének mítoszában élt. Ezzel állt összefüggésben, hogy az 1917. október 28-ai napiparancsában gyávasággal és a parancsok elszabotálásával vádolta XII. isonzo-i csata által leginkább érintett 2. hadsereg katonáit, illetve a történelemért elutasított mindenféle felelősséget. A Cadorna leváltását követő vizsgálatnak így egyben az olasz katonák és a tisztikar „gyalázatának” vizsgálatát is el kellett végeznie. A vizsgálóbizottság a címben is jelzett 1918. január 12-ei 35-ös számú királyi rendelet alapján ülésezett, és az 1917. október 24-e, illetve a november 9-e közötti eseményeket vizsgálta. A végső dátum beszédes: nem a piavei csatákkal, hanem Cadorna leváltásával zárták a vizsgálandó időszakot, ami automatikusan Cadorna felelőségének vizsgálatát is jelentette. A felelősök hosszú sorában kiemelkedő helyet foglalt el Cadorna mint főparancsnok, Luigi Capello, a 2. hadsereg parancsnoka, illetve Pietro Badoglio, aki az áttörés helyszínét védő 27. hadtest parancsnoka volt.

A vizsgálóbizottság 1918. február 15-től 1919. június 25-ig ülésezett, megvizsgált 2310 dokumentumot, meghallgatott 1012 tanút, és 241 ülés után letette az asztalra a vizsgálat eredményét. Ekkorra viszont jelentős változásokra került sor az inkriminált személyek megítélésében. A Cadorna ellenes hangulat megfordult, ezért őt már nem lehetett komolyan felelősségre vonni, Badoglio pedig az új főparancsnok jobbkezeként valós érdemekre tett szert, amiért dicséret járt, így a fő felelősnek Luigi Capellót tették meg. 13 oldalt kivágtak a végső változatból, hogy Badoglio felelősségét semmiképpen se említsék.¹ Az 1919-ben először és 2014-ben újra kiadott munka nemcsak azért fontos, mert nagyon pontos képet ad a caporettoi eseményekről, hanem azért is, mert a benne megkímélt tábornokok, Badoglióval az élen, minden erejükkel védtek a munka által meghatározott hivatalos szemléletet, míg mindenki más ezt támadta, tehát minden emlékirat, és minden korabeli történelmi munka ebből a vizsgálóbizottsági jegyzőkönyvből indult ki. Ennek a kiemelkedően fontos és manapság már csak nehezen fellelhető dokumentumnak mindenképpen időszerű volt az újbóli kiadása.

A 2014-es változat annyiban tér el az eredetitől, hogy az első kötet elején Antonino Zarcone ezredes *Da Caporetto a Vittorio Veneto* című tanulmányában vizsgálta a caporettoi áttöréstől a vittorio venetói csatáig eltelt időszakban végrehajtott hadseregfejlesztést, illetve a padovai fegyverszünetig végrehajtott hadműveleteket (III–XXVI. o.), amivel egy ideális bevezetést nyújtott a túl korai dátummal lezáruló vizsgálóbizottsági jegyzőkönyvnek; illetve a másik szerkesztő, Aldo A. Mola professzor a bizottság tevékenységét és a kérdés historiográfiáját mutatta be (XXVII–L. o.). Ezt követően az 1919-es munka faksimile kiadását kapja az olvasó.

Az első kötet az eseményeket taglalja. Az első 76 oldal a felkészülést ismerteti. Ebből 19 oldal foglalkozik a Központi hatalmakéval és 57 oldal az olasz hadseregével. tíz melléklet mutatja be az olasz hadrendet, a különböző magasabbegységek, illetve fegyvernemek helyzetét és mozgását október 24-éig, illetve a tüzérségi eszközök elhelyezkedését és számát. A 77. oldaltól a 350. oldalig pedig a könyv napról napra végigköveti a hadműveleti eseményeket. Ehhez 22 térképet, illetve az olasz, német és osztrák–magyar napiparancsokat is felhasználja.

A második kötet tartalmazza a tulajdonképpeni vizsgálat eredményét, amely minden apró részletre kiterjedt: az első hat oldal bevezetését követően szó van a Főparancsnokság és a Kormány közötti kapcsolatról (7–16. o.); a katonai „gépezet” működtetéséről (a mozgósítás problematikája, illetve a legénység és a tisztek számának és kiképzésének változása, 17–42. o.); az alkalmazott hadvezetési eljárásokról (43–100. o.); a legénység és a szolgálatok felhasználásáról (101–249. o.); a vezetési és parancsadási módszerekről (263–450. o.); az olyan hadseregen kívüli elemek szerepéről, mint a sajtó, a civil hatóságok, vagy a békepárti propaganda befolyása (451–544. o.), Cadorna október 28-ai napiparancsáról (545–550. o.). Végül tíz oldal az összegzés következik, és egy függelék is kapunk, amely a bizottság munkáját mutatja be (561–579. o.). Ehhez még társul 33 melléklet, melyek a szövegbe ágyazva grafikonokkal, táblázatokkal és fényképekkel segítik az olvasót.

Juhász Balázs

¹ A kérdéses oldalak megtalálhatók: Róma, Archivio Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito, H-4-es fond, vagy *Paolo Matucci*: Badoglio. Capo di Stato Maggiore Generale (1925–1940). Firenze, 2008. 134–137. o.